

ТАВРІЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
ФІЛОЛОГІЇ ТА ЖУРНАЛІСТИКИ

МАТЕРІАЛИ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ

**«ТАВРІЙСЬКІ ФІЛОЛОГІЧНІ
НАУКОВІ ЧИТАННЯ»**

28–29 січня 2022 р.

Видавний дім
«Гельветика»
2022

*Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського
Серія: Філологія. Соціальні комунікації. Том. 31 (70). № 4. 2020.
Частина 1. Київ : Видавничий дім «Гельветика», 2020. С. 136–141.*

6. Ципердюк О. Д. Семантико-стилістичні особливості фразеологізмів у проповідях єпископа Григорія Хомишина. *Українознавчі студії*. 2018. № 19. С. 70–81.

Чорний І. В.,

*доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри українознавства*

Харківського національного університету внутрішніх справ

ІДЕОЛОГІЧНА ПАРАДИГМА ДИТЯЧИХ ДЕТЕКТИВІВ А. КОКОТЮХИ

Сучасний український письменник, сценарист, критик і журналіст Андрій Кокотюха вже давно і послідовно обстоює такі погляди на красне письменство, згідно з якими видавці повинні у своїй діяльності надавати пріоритет насамперед «жанровій» літературі, що зараз має найвищий попит читацької аудиторії. Книги відверто нудні, нецікаві (за суб'єктивною думкою письменника) треба або взагалі не видавати, або випускати невеликими тиражами для аматорів. Сам Кокотюха плідно працює в царині розважальної літератури, освоюючи такі жанри, як фантастика, бойовик, класичний та історичний детектив. Більша частина його доробку розрахована на дорослого читача, проте понад десять повістей написано для дитячої/юнацької аудиторії. Серед останніх і цикл детективних повістей «Гімназист».

До циклу входять три твори: «Гімназист і Чорна Рука» (2016), «Гімназист і Вогняний Змій» (2018), «Гімназист і Біла Ворона» (2019), об'єднані фігурою головного героя – сучасного київського підлітка Юрка Туряниці, який навчається в одній зі столичних гімназій і постійно потрапляє в якісь історії з кримінальним забарвленням. У розплітанні загадок йому допомагають старший товариш – приватний детектив Назар Шпиг і чотирилапий друг – бульдог Джентльмен. Авантюрно-пригодницькі лінії тісно

переплетені з побутовими. Сюжети повістей пов'язані з життям школярів, торкаються проблем становлення молоді, формування її світогляду та ціннісних орієнтирів. Кокотюха дотримується принципів, закладених ще представниками Просвітництва: література повинна розважаючи повчати. Особливо це стосується дитячої літератури.

На словах відштовхуючись від радянської літератури, сповненої, за переконаннями Кокотюхи, дидактики та ідеологем, практично письменник йде тим же шляхом, що і його попередники, використовуючи ідеологічні парадигми, відповідні сучасній суспільній ситуації. Це не зовсім відповідає декларованим письменником поглядам на перспективи розвитку літературного процесу в Україні, оскільки пропагована ним жанрова, насамперед розважальна література, принаймні на Заході, намагається уникати будь-яких ідеологем. Автори масової пригодницької літератури можуть обстоювати певні загальноприйняті цінності (наприклад, пропагувати здоровий образ життя), проте це відходить на другий план, поступаючись місцем карколомним пригодам, зворушливим сценам, пов'язаним із розвитком любовно-сентиментальних ліній тощо. Якісь політичні декларації та заклики, гостра сатира на ідеологічних супротивників у масовій белетристиці (особливо дитячій) зустрічаються не часто.

У творах А. Кокотюхи з циклу «Гімназист» чітко прописано опозицію «своє»/«чуже». «Своїм» для письменника є все національно-патріотичне, українське, пов'язане передусім із політичними та соціальними змінами в Україні, викликаними подіями Революції Гідності. «Чужими» він вбачає консервативні кола, що чіпляються за старі ідеологічні догми імперських часів. У це протистояння дорослих персонажів втягнуті й діти. Дехто з них не розуміє суті того, що відбувається, ставлячись до цієї боротьби байдуже або мимоволі підтримуючи «чужих». Зовсім інших засад дотримується головний герой циклу Юрко Туряниця, батьки якого належать до національно свідомої інтелігенції. Автор показує, що сімейне оточення, середовище відіграють значну роль у вихованні дитини. Юрко почасти нагадує гайдарівського Хлопчиша-Кибальчиша, готового життя віддати за «правильну» ідею. Відтак його антагоністи Лев Голіцин («Гімназист і Чорна Рука») і Едик Баранов («Гімназист і Вогняний Змій») виступають у ролі Хлопчиша-Поганиша (Баранов меншою мірою, оскільки обставини його життя були досить складними).

Кокотюха стояв біля витоків сучасного українського історичного детективу (ретродетективу). Він цікавиться вітчизняною історією та всіляко пропагує її. Тож не дивно, що й у дитячих детективах, хоча й написаних на сучасному матеріалі, історична тема посідає значне місце. Ставлення до власного минулого, проблема історичної пам'яті народу є основою конфліктів у повістях циклу «Гімназист» і тяжіють в ідеологічній парадигмі, виступаючи в якості маркеру «свого» та «чужого». «Чужі» намагаються стерти все, пов'язане з героїчним і славним минулим українства. Так, у повісті «Гімназист і Чорна Рука» колізія точиться навколо щоденника одного з учасників битви під Крутами, який значно доповнює наші знання про цей драматичний епізод з історії України. Показово, що хранителем документу виступає нащадок героя Крут, який обороняє рубежі держави на Сході. Чітко означено зв'язок епох, минувшини й сучасності. Цінність зошита добре розуміє і національно свідомий юний герой циклу. Він готовий мало не пожертвувати життям задля порятунку реліквії.

Колізія повісті «Гімназист і Вогняний Змій» розгортається навколо збереження архітектурних пам'яток Києва, пов'язаних із життям та творчістю діячів вітчизняної культури. Це не видатні особистості, імена яких відомі кожному українцю, а «звичайні таланти», без діяльності яких постаті геніїв не були б такими помітними. Автор слушно вказує, що забуття таких фігур призведе до загальної руйнації уявлень про культурний процес. Саме цього й воліють «чужі», намагаючись замінити національні цінності цінностями імперськими.

Список використаних джерел:

1. Кокотюха А. Гімназист і Чорна Рука. К. : А-ба-ба-га-ла-ма-га, 2016. 224 с.
2. Кокотюха А. Гімназист і Вогняний Змій. К. : А-ба-ба-га-ла-ма-га, 2016. 272 с.
3. Кокотюха А. Гімназист і Біла Ворона. К. : А-ба-ба-га-ла-ма-га, 2019. 272 с.
4. Філоненко С. О. Ласкаво просимо до Львова! Детективні маршрути старовинного міста. *Філоненко С. Місія здійсненна: популярна література у дзеркалі критики: літературно-критичні статті*. Мелітополь : Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні, 2017. С. 158-166.